

614.253.5:355.311.1(73)

REKRUTACE, VZDĚLÁVÁNÍ A KARIÉRA VOJENSKÝCH SESTER V US ARMY

Svatopluk BÝMA, Radka MATOUŠKOVÁ, Lenka KOŘÍNKOVÁ
Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně, Hradec Králové

Souhrn

Článek popisuje systém rekrutace, vzdělávání a kariér zdravotních sester US Army a možné aplikace na podmínky v AČR.

Klíčová slova: Vojenské sestry; US Army; Rekrutace; Vzdělávání a kariéry.

The Recruitment, Education and Careers of Military Nurses in the US Army

Summary

This article describes the recruitment, education and careers of nurses in the US Army and its possible application to Czech Army conditions.

Key words: Military nurses; US Army; Recruitment; Education and careers.

Úvod

V současné době se v České republice diskutuje o reformě vzdělávání zdravotních sester v souladu se směrnicemi EU. Z vojenského hlediska by tento přechod měl mimo jiné zajistit i naši plnou interoperabilitu se státy NATO, zejména s USA. První kroky již byly učiněny. Mezi nejdůležitější patří zavedení distančního bakalářského studia ošetrovatelství na lékařské fakulty v ČR, které je určeno výhradně pro zdravotní sestry, a později i otevření prezenčního bakalářského studia kvalifikačního charakteru, které je určeno pro všechny středoškoláky. Tento vývoj je podpořen opatřením ministerstva zdravotnictví, které stanovilo, že chráněné profese podle EU (všeobecná sestra a porodní asistentka) již nebudou od příštího roku připravovány na středních zdravotnických školách. V budoucnosti je předpoklad, že zhruba 40 % zdravotních sester v ČR bude mít vysokoškolské vzdělání a obor ošetrovatelství se výhledově bude zcela emancipovat s výukou klasické medicíny i na českých univerzitách. Tyto trendy a záměry v civilním evropském a českém zdravotnictví se musí plně odrazit i ve vojenském zdravotnictví. V současné době již nelze připustit názor, že ošetrovatelskou péčí budou v AČR zabezpečovat vojáci po půlročním kurzu bez potřebného vzdělání. Vzhledem k tomu, že v US Army byl tento problém řešen již před desetiletími, autoři se domnívají, že by bylo vhodné seznámit širší veřejnost se systémem rekrutace, vzdělávání a kariér vojenských zdravotních sester US Army jako určité inspirace i pro naše podmínky.

Historie vojenských sester US Army je prakticky

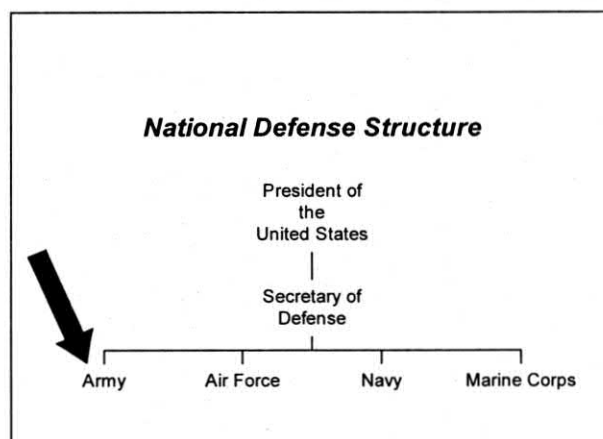
spojená se vznikem USA. V roce 1775 druhý kontinentální kongres autorizoval kontinentální armádu a krátce poté genmjr. Horatio Gates informoval velitele Georga Washingtona o nezbytnosti zdravotních sester při ošetrování raněných a nemocných vojáků. Po revoluční válce (1775–1783) kongres drasticky redukoval armádu a zdravotnická péče byla zabezpečována decentralizovaně jen na plukovní úrovni lékařů a vojáků. Pro neúnosnost této situace bylo v roce 1818 obnoveno centrální řízení (Medical Department of the United States Army) a v roce 1861, dva měsíce po vzniku občanské války, byla do čela sester ve funkci superintendanta postavena D. L. Dixová. V průběhu občanské války poskytovalo ošetrovatelskou péči okolo 6000 ošetrovatelek. Po redukci armády v souvislosti s ukončením občanské války byl dalším mezníkem 29. srpen 1898, kdy náčelník zdravotnické služby US Army ustanovil sesterský sbor (Nurse Corps) a situace se v této oblasti začala rychle měnit. V roce 1899 byly vydány první předpisy řešící postavení zdravotních sester v US Army. Tyto předpisy upravovaly rekrutaci, podmínky služby, plat a další výhody vyplývající ze vstupu do armády. Mimo jiné řešili i uniformu a distinkce. Pro zajímavost, dovolená, na kterou již v té době měly vojenské sestry nárok, byla 30 dnů. V roce 1901 kongres schválil vytvoření stálého sesterského sboru a US Army měla 220 sester v aktivní službě. Dne 6. dubna 1917 USA vstoupily do I. světové války. Na počátku měla US Army 403 sester v aktivní službě, o rok později již 12 186, které sloužily ve 198 vyšších zdravotnických zařízeních ve světě. V průběhu první světové války přes 200 vojenských sester zem-

řelo na následky infekcí a několik jich bylo zraněno v boji. Řada z nich obdržela nejvyšší vyznamenání USA a spojenců. Dne 25. května 1918 byla založena Armádní škola pro sestry a A. W. Goodrichová se stala její první děkankou. Tato však byla v době světové krize v roce 1931 z ekonomických důvodů zrušena. Do té doby připravila pro armádu 937 sester. Dne 7. prosince 1941 USA vstoupily do II. světové války. O 6 měsíců později bylo v aktivní službě okolo 12 000 sester. V roce 1942, na základě výnosu schváleného Kongresem USA, mohly vojenské sestry obdržet hodnosti od poručíka až po plukovníka. V roce 1943 ukončil vzdělávání první ročník sester pro vzdušné odsuny a absolventky obdržely první oficiální insignie se sesterským znakem a křídly. V tomtéž roce byla, mj. i pro nedostatečné kapacity civilního školství, znovuzřízena Armádní škola pro sestry. Ke konci roku 1945 přibližně sloužilo 52 000 sester v 605 zámořských nemocnicích a 454 nemocnicích na území USA. V průběhu II. světové války zemřelo 201 sester, z toho 16 v důsledku nepřátelských akcí. Tisíce sester byly vyznamenány vysokými řády a vyznamenáními USA a spojenců za projevené hrdinství. Od roku 1946 začíná tradice postgraduálního vzdělávání zdravotních sester v Brooke Army Medical Center ve Fort Sam Houston v Texasu, a to 26týdenním kurzem určeným pro sestry na psychiatrických odděleních. Kvality zdravotních sester prověřila i válka v Koreji, kde tyto opět se ctí uspěly.

Od roku 1950 platilo, že všichni nově přijímaní důstojníci US Army musí splňovat bakalářské vzdělání. V té době jej absolvovala pouze část sester, a proto byla učiněna výjimka s podmínkou kompletnosti bakalářského vzdělání v určené době. V roce 1951 byly kodifikovány povinnosti nižších zdravotnických pracovníků (registered nurses) na oblast pomocných prací a ostatních nesesterských funkcí a ve stejném roce se první absolventka Armádní školy pro sestry dostala do čela sesterského sboru US Army. V roce 1954 se Brooke Army Medical Center ve Fort Sam Houstonu stala hlavním tréninkovým a školicím centrem i pro vojenské zdravotní sestry. V roce 1957 bylo na bázi Walter Reed Medical Center vytvořeno první výzkumné pracoviště zabývající se různými aspekty sesterské a ošetrovatelské péče v armádě. Během jedenácti let války ve Vietnamu zde sloužilo několik tisíc zdravotních sester a z toho 9 zahynulo. Opět mnohé z nich byly vyznamenány za statečnost před nepřítelem. V roce 1970 byla první vojenská sestra, velitelka sesterského sboru, povýšena do hodnosti brigádního generála. V roce 1974 začalo kombinované armádní a civilní univerzitní vzdělávání vojenských sester, zejména v oblasti intenzivní péče. **V roce 1980 z 3660 sester mělo 95 % vysokoškolské bakalář-**

ské vzdělání, 608 vysokoškolské magisterské vzdělání a 8 Ph.D. vzdělání!! V roce 1982 proběhl základní nácvik ošetřování vysoce infekčních onemocnění za podmínek BSL 4 a jeho výsledky byly rozpracovány do doporučených postupů. Od roku 1983 probíhají v Academy of the Health Sciences ve Fort Sam Houstonu polní ošetrovatelské kurzy pro vedoucí vojenské sestry a od roku 1984 kurzy pro instruktory sesterského vzdělávání. V roce 1991 kromě účasti ve válce v Perském zálivu začaly být také organizovány triservisní ošetrovatelské výzkumné programy.

O tom, že velitelské kvality vojenských zdravotních sester si nezadají ani s vševojskovými důstojníky nebo lékaři, svědčí jmenování brig. gen. Clary Adamsové-Enderové na pozici zástupce velitele vojenského distriktu Washington nebo v roce 1994 jmenování sestry brig. gen. Nancy Adamsové do čela Centra preventivní medicíny (CHPPN). V roce 1988 se stala posledně jmenovaná generálmajorem a velícím zdravotnickým generálem pacifického regionálního velitelství.

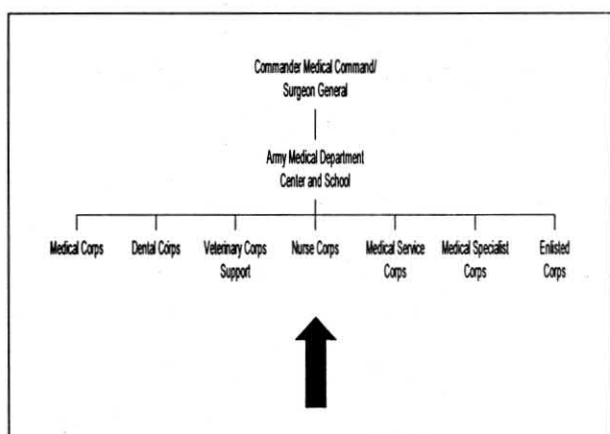

Obr. 1: Základní organizační struktura

Sestry jsou organizovány v rámci armády, letectva a námořnictva (viz obrázek 1).

V US Army je zdravotnická služba v rámci logistického zabezpečení a tvoří ji 6 složek; lékaři, stomatologové, veterináři, zdravotní sestry, administrativní a podpůrné složky a zdravotní specialisté (viz obr. 2).

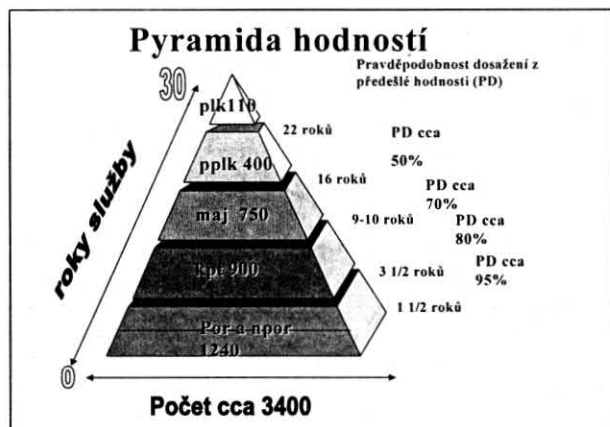
Vizí sboru zdravotních sester armády USA je vytvoření loajálního týmu s vysokou mírou znalostí a dovedností v oboru ošetrovatelství, týmu vytvářejícímu přední ošetrovatelskou organizaci v USA, který je schopen zajišťovat jak vedení ošetrovatelské péče, tak i vlastní poskytování profesionální ošetrovatelské péče vojákům a jejich rodinám v USA i v zahraničí.

Obr. 2

Pro představu, za den ve zdravotnické službě armády USA její zdravotnická zařízení navštíví přes 40 000 pacientů, je přijato okolo 500 pacientů k hospitalizaci, provedeno přibližně 40 000 stomatologických výkonů, ale i 68 porodů a podobně. Všechny tyto aktivity vyžadují dokonalé sesterské zabezpečení, které zaručuje bezproblémový chod a péči o pacienty.

Těmto nárokům odpovídá i vojenská kariéra a hodnostní postavení zdravotních sester v armádě USA. Z celkového počtu zhruba 3400 zdravotních sester je v hodnostech poručíka nebo nadporučíka 1240. Délka služby v hodnosti se předpokládá kolem 3–4 let. V hodnosti kapitána je 900 sester a délka služby je kolem 7 let. V hodnosti majora je 750 sester a délka služby se pohybuje kolem 6 let. V hodnosti podplukovníka je 400 sester se stejnou délkou služby jako v předešlém případě. V hodnosti plukovníka je 110 sester s délkou služby zhruba 6–8 let (viz obr. 3). Ve svém čele mají vojenské sestry jednoho brigádního generála, který je podřízen náčelníkovi zdravotnické služby US Army.

Obr. 3

Přes probíhající reorganizační změny v armádě USA se nepředpokládá redukce vojenských zdravotních sester, ale naopak dojde v příštích letech k jejich mírnému nárůstu.

Zajímavou skutečností je, že na rozdíl od ČR a AČR v US Army tvoří muži 35 % zdravotních sester. Toto relativně vysoké procentuální zastoupení přináší některé výhody zejména v rámci speciálních bojových operací.

K získávání vysoce kvalifikovaných specialistů musí být v každé armádě vytvořen určitý systém. V US Army jsou celkem 4 způsoby jak se stát vojenskou zdravotní sestrou, přičemž všechny mají za podmínku ukončení vysokoškolského bakalářského studia ošetrovatelství. V USA existují výcvikové tábory pro záložní důstojníky, kam se mohou dobrovolně přihlásit studující vysokoškoláci. Budoucí zdravotní sestry se mohou do tohoto zařízení přihlásit až 18 měsíců před předpokládaným ukončením studia a zde absolvují příslušné velitelské a ošetrovatelské kurzy. Druhým způsobem je přímý nábor po ukončení studia. Třetím způsobem je speciální program vzdělávání nižších zdravotnických pracovníků sloužících v seržantských hodnostech. Tento program předpokládá absolvovat vysokoškolské studium (distanční formou) a po absolutoriu se stát důstojníkem a plně kvalifikovanou zdravotní sestrou US Army. Posledním způsobem je podepsání kontraktu s armádou během studia.

V každém případě kritéria pro důstojníka sboru armádních zdravotních sester jsou nekompromisní:

- bakalářský titul v oboru ošetrovatelství získaný na akreditované ošetrovatelské škole,
- plná neomezená licence z jakéhokoli z 50 amerických států a teritorií,
- složení zkoušek fyzické způsobilosti,
- splnění armádních kritérií na výšku a tělesnou hmotnost,
- splnění příslušných věkových limitů pro aktivaci.

Vstupem do armády nastupují další požadavky. Každý příslušník se musí podrobit vzdělávacímu systému, který v sobě zahrnuje v naší terminologii velitelské, specializační a kontinuální zdravotnické vzdělávání. Předpokládají se v principu čtyři typy kariéry, a to ošetrovatelská, velitelsko-manažerská, administrativní (zabezpečovací) a pedagogicko-výzkumná. Jednotlivé směry se mohou kombinovat, jsou vzájemně prostupné a vycházejí zejména z potřeb armády. Je si potřeba uvědomit, že povinnosti zdravotních sester v US Army jsou vzhledem k získanému vzdělání a jiným tradicím v některých oblastech širší, než je tomu u nás.

Hlavní preferované specializace sboru zdravotních sester US Army jsou:

- sestra pro psychologickou a psychiatrickou péči,
- anesteziologická sestra s možností samostatně vedených anestezií spadajících do kompetence sester,

- porodní asistentka (samostatně pracující pro fyziologické porody),
- sestra JIP,
- traumatologická sestra,
- všeobecná sestra,
- chirurgická sestra,
- interní sestra,
- všeobecná sestra pro primární péči (zabezpečující část aktivit praktických lékařů v ČR, včetně možnosti předepisování vybraných léčiv),
- sálová sestra,
- dětská sestra,
- školská sestra,
- výzkumná sestra (Ph.D. program),
- sestra s ekonomicko-manažerským zaměřením.

Pro nejvyšší edukaci vojenských sester má americká armáda hlavní univerzitní centrum zabezpečující US Air Force, NAVY a US Army, a to Ošetřovatelskou fakultu v rámci Uniformed Service University of the Health Science (obdobu vojenské lékařské akademie), založené v roce 1972 v blízkosti Washingtonu. Tato univerzita připravuje pro všechny tři složky armády USA – na první fakultě lékaře a na druhé fakultě v magisterských a doktorských studijních programech vojenské zdravotní sestry.

Dalším, tentokrát zařízením US Army, je Army Medical Department Center and School (AMEDD C and S) v Texasu, kde jsou v desítkách kurzů dále zdokonalovány nejen sestry US Army, ale je zde organizováno mnoho edukačních programů na triservisním principu. Typy kurzů jsou rozděleny podle kvalifikace sester a zabezpečuje je oddělení ošetřovatelství. V principu se jedná o kurzy zvyšující vlastní odbornost a kurzy zaměřující se na velitelské a manažerské dovednosti. Nejrozsáhlejší je příprava v anesteziologii

pro zdravotní sestry, která trvá 30 měsíců a předpokládá kromě teoretických vědomostí také 18měsíční praxi. Dále je to příprava pro sálové sestry, která probíhá 16 týdnů a sestry absolvují 2–3 lekce každý rok. Při tom sestry pracují v nemocnicích na operačních sálech. Tento způsob vzdělávání je velice podobný našemu. Obdobně jsou organizovány například i psychiatrická a psychologická příprava, porodnicko-gynekologická příprava apod. Army Medical Department Center and School také připravuje další desítky kurzů pro nižší zdravotnický personál.

Závěrem můžeme konstatovat, že i přes některé podobnosti, zejména v naší terminologii ve specializační přípravě a kontinuálním vzdělávání, existuje jeden zásadní rozdíl, a to je povinné bakalářské nebo magisterské univerzitní vzdělání amerických vojenských sester. I kdyby se náš nový vzdělávací program rozjel optimálně, bude velkým úspěchem, když za 20 let budeme v oblasti vysokoškolského vzdělávání sester tam, kde US Army byla v roce 1980. Tím nechceme říci, že naše zkušené sestry, které se kontinuálně vzdělávají a mají specializaci, jsou v principu méně kvalitní, ale to jim nikdo ani v EU ani v USA neuzná a budou v mezinárodních misích směřovány k vykonávání prací pro nižší zdravotnický personál, tedy ne těch, které by jim právem náležely.

Literatura: u autorů

Korespondence: Doc. MUDr. Svatopluk Býma, CSc.
Lékařská fakulta UK v Hradci Králové
Ústav sociálního lékařství
Šimkova 870
500 38 Hradec Králové

Do redakce došlo 28. 5. 2003